

# Még egyszer Antall Józsefről

VISSZHANG - LXV. évfolyam, 25. szám, 2021. június 25.

Debreczeni József az [ÉS 2021. május 28-i számában](#) Kis János könyvének (Szabadságra ítélve) megjelenése ürügyén ismét hosszan emlékezik Antall Józsefről, és szokásos szenvedélyes stílusában védelmezi őt az utókor „méltatlan” kritikáitól. A cikkben olvasható eszmefuttatások és megállapítások jó részével nem értek egyet, azok néha már a szerecsenmosdatás kategóriáját súrolják.

Az persze valóban igaz lehet, amit Kis János említ könyvében: a rendszerváltozás egyik nagy kudarca az volt, hogy a versengő felek (MDF, SZDSZ) nem ismerték el egymást „társalapítóként”, és a két fő politikai erő „inkompatibilisnek” bizonyult. Azt azonban, hogy nem sikerült az úgynevezett demokratikus politikai közösség létrehozása, bármit jelentsen is ez, Debreczeni egyértelműen az SZDSZ nyakába varrja. Szerinte az volt a fő baj, hogy az akkori ellenzék nem a demokratikus kormánnyal, hanem egy képzelt, új önkényuralmi rendszerrel szemben vívta a szabadságharcát. A szabad demokraták „tévedését”, ami egyébként Debreczeni szerint végső soron elvezetett a mai politikai közállapotokhoz, állítólag maga Kis János is elismerte, amikor Antallt tárgyalóképes és koncepciózus, a demokratikus Magyarországot jól vizionáló politikusnak jellemezte. Debreczeni ezt a képet erősíti azzal is, hogy elárulja, a két pártvezető „akkoriban” Kis Jancsi és Antall Jóska volt egymásnak. Az előző érvek, továbbá az idézett „intimpistáskodás” azonban nem releváns bizonyítékai annak, hogy Antall még Kis János szerint sem volt a múltat visszaálmódó, retrográd politikus. Egyrészt az idézett véleményt Kis nem sokáig osztotta, hiszen már 1990-ben is horthystának gondolta Antallt, még ha azóta árnyalja is ezt a képet. Másrészt pedig Antall működésének több olyan mozzanata is van, amelyek igazolhatóan azt mutatják, hogy az egykori miniszterelnök (ahogyan azt Lengyel László írta róla) egyfajta „premodern, ásatag berendezkedést” favorizált, és víziójában a Horthy-korszak, a meghaladott „úri Magyarország”, a „keresztény kurzus” képe sejlett fel.

Az egykori (és ma is érvényes) Antall-ellenes vádak Debreczeni szerint főként az Antall-rezsim koronáskiscímer-használatán, valamint a Horthy-temetésen alapulnak. Szerinte a címerhasználatot egyszerűen tévedés a Horthy-korszakkal azonosítani, mivel a koronás ábrázolás mindig is az ezeréves államisághoz kötődött. A valóság ugyanakkor az, hogy bár a hivatkozott címer valóban a kiegyezés után jelent meg, de igazi identitását mégis Horthy alatt kapta. A Horthy-rendszer idejében született meg és került be a köztudatba az a politikai idea, hogy a korona a magyar királyság, az ezeréves magyar történelem szimbóluma. A Horthy-féle Magyar Királyság pedig tudatosan azonosította magát az ezeréves Magyarországgal. Az 1990-es parlamenti döntés az MDF által vezetett jobboldal 2/3-os többségével született meg, és ezzel, akárhogy csűrjük-csavarjuk is, a 30-as évek levegőjét hozták vissza.

Az 1993-as Horthy-temetést persze már nem lehet könnyedén neutralizálni, ezért ezzel kapcsolatban Debreczeni „döbbenet szembesül újra a tényekkel”, miután konstatálja „emlékezete csalfaságát”, de amúgy szimpla politikai hibának minősíti a történeteket. Nos, itt hívom fel a figyelmét arra, hogy az általa is említett, tavaly júliusi cikkére reagálva egy 2020. augusztus 7-i *ÉS*-jegyzetben volt szerencsém felfrissíteni az emlékezetét. Akkor is hangsúlyoztam, és ma is meg vagyok győződve arról, hogy Horthy 1993-as újratemetése sokak számára szimbolikus esemény volt. A búcsúztatáson megjelent több kormánytag is, Antall pedig családtagjaival képviseltette magát, és koszorút küldött Kenderesre. Személyesen tehát nem vett részt az eseményen (ezt részben gyávaságból, részben a várható diplomáciai bonyodalmak miatt nem vállalta), de családján s az oda zarándokló kormánytagokon keresztül egyértelműen jelezte Horthyval kapcsolatos pozitív érzelmeit.

Debreczeni egyébként a tavalyi cikkéből vett további tartalmi idézetekkel is igyekszik Antall dicsfényét erősíteni, s a szerinte igaztalan vádakra reagálni. Nosza, idézzük fel még egyszer Antall véleményét a Horthy-korszak prominenseiről. Ő úgy véli, „...Teleki Pál (...) a tradicionalizmusnak, az értékek megőrzésének volt a képviselője. Másrészt a kor által meghatározott nagy politikai kihívásokra (...) kompromisszumokat keresett és a kompromisszumok keresése néha *megalkuvásokkal, átmeneti kudarcokkal jár együtt...*” (1991-ben, a Teleki-émlékbeszédében). Mi azonban nem feledhetjük, hogy Teleki első miniszterelnöksége idején fogadták el Magyarországon a *numerus clausus*t, nagyrészt Teleki fogalmazta a II. zsidótörvény indoklását, és előkészítette a III., „fajvédelmi” zsidótörvényt is. Jól jellemzi Antall világlátását az is, hogy a 1990-es budapesti gettóemlékmű avatásán karakteres kijelentés hangzott el tőle: „Mi az önök mártírjaira éppúgy emlékezünk, mintha a sajátjaink lennének”, amivel ugyanúgy kizárta a zsidókat a magyar nemzetből, ahogyan tették azt a Horthy-kurzus idején. És arra is emlékezünk, hogy 1993-ban azt a Varga D. Györgyöt bízta meg a Nemzeti Tájékoztatási Iroda vezetésével, aki még 1990-ben okozott hatalmas botrányt a *Kisebbség és zsarnokság* című cikkével, gyakorlatilag a *numerus clausus* újbóli bevezetését szorgalmazva.

Antall mentegetését célzó nagy igyekezetében Debreczeni tesz még egy veretes kijelentést. Szerinte „*a Horthy-éra nem volt a maihoz fogható autokratikus önkényuralom...*”, amit nem lehet másképpen értelmezni, mint hogy számára a Horthy-korszak elfogadhatóbb a NER-nél, ami teljes képtelenség. Csak ízelítőül, néhány dolog abból, ami Horthy regnálása alatt végbement: a cenzúra hivatalos bevezetése, zsidótörvények, a jogegyenlőség megszüntetése, hatszázezer zsidó származású honfitársunk magyar állami asszisztenciával történt legyilkolása, a német rablőháborúhoz való csatlakozás, félmillió magyar katona értelmetlen lemészároltatása stb., stb.

Az pedig már a vicc kategóriáját súrolja, hogy Debreczeni felidézi Antall édesapjának gyermekkorát, a libapásztorkodást, a Világ Igaza kitüntetését, mintha ezeknek bármi közük lehetne egykori miniszterelnökünk világképéhez és politikai ambícióihoz. De az sem túlságosan meggyőző, hogy példaképe védelmében olyasmikkel hozakodik elő, kikkel találkozott a rendszerváltozás idején (Bush stb.), hiszen nyilvánvaló, hogy ezek a gesztusok nem Antall személyének, hanem az egyik nagy rendszerváltó pártnak szóltak.

De valóban jelentős államférfi volt-e Antall? Az általános közigazgatási, hatalomtechnikai kérdésekről szólva közép-szerű kormányzati tevékenységének a leggyengébb területei egyértelműen a káderpolitika és a gazdaság voltak. Személyzeti politikájára jellemző, hogy sikerült a hadseregbe a néhai Für Lajost rászabadítani (Für utólag többek között a Magyar Gárda körüli szorgoskodással tüntette ki magát). De nem vall túlzott bölcsességre az sem, hogy külügyminisztert rokoni körből választott, mert Jeszenszky Géza személye sem volt etalonja az igazi diplomatának. (Emlékeztet az 1994. évi otrombasága, amikor egy holokauszt-konferencián kifejtette: arról nem szabad elfelejtkezni, hogy Magyarország 1944-ig menedéket adott a zsidóknak, és a *hatszázezer zsidó áldozat mellett meg kell emlékezni a félmillió magyar áldozatról is*. Az egykori főkülügyér Orbán nagyköveteként szintén nem remekelt, egy korábbi egyetemi jegyzetében a romákra tett utalása miatt 2012-ben keményen bírálták Norvégiában.) Ugyancsak feledhetetlen marad az Antall által kinevezett, néhai Horváth Balázs belügyminiszteri tündöklése, különösen az 1990. évi taxisblokádnak „kezelése”.

A gazdaságot illetően tagadhatatlan, hogy Antall működése alatt fogadták el a piacgazdaság jogi kereteit szabályozó törvényeket, igaz, mást nem is tehettek volna. Ellentmondásosan, de lezajlott a bank-, hitel- és adókonszolidáció. A kormánynak azonban nem sikerült kézben tartania a makrogazdasági folyamatokat, 1993-tól az infláció elszabadult, zuhant az export, növekedett a munkanélküliség. Antall nagyon kevésbé volt tisztában a gazdasági folyamatokkal. Nem érdekelte a gazdaság rendszere, alábecsülte a külpiaci tényezők szerepét, többek között csupán „két szűk esztendő” ígért a nemzetnek, elbagatellizálta a KGST összeomlásának lényegét és következményeit. Kormányára négy esztendő alatt nyolc gazdaságpolitikát is meghirdetett, de egyiket sem sikerült végigvinnie. Jó példa gazdasági tájékoztatatlanságára, hogy a „szovjet piac elvesztését” lényegében a partner csődjének tulajdonította. Vagyis a világgazdaságot érzékenyen

érintő gazdasági, átrendeződési krízis számára fizetéseképtelenségi kérdés volt csupán.

Végül Heller Ágnes, a világhírű filozófust idézem: „Antall mindenesetre gyenge miniszterelnöknek bizonyult, akinek teljesen idejétmúlt elképzelései voltak a politikáról, és aki számára a magyar történelem nagyjából 1900 körül, a liberális Magyarországnál ért véget” (Georg Hauptfeld: *Heller Ágnes – A véletlen értéke*, Noran Libro Kiadó, 2019). Ezzel nagyjából én is egyetértek, abban pedig teljesen bizonyos vagyok, hogy Orbán alapvető ideológiai iránya, a „mélymagyarság”, a „nemzeti érzület”, a NER egész világa azért is sikeres már három parlamenti cikluson keresztül, mert az ezt lehetővé tevő konzervatív/jobboldali magatartásminták talaját részben Antall József korszaka örökölte át és erősítette meg.

(A szerző közgazdász)